

GYVŪNŲ TERAPIJOS TAIKYMAS VAIKAMS, TURINTIEMS AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMŲ. LITERATŪROS APŽVALGA

Ugnė Klimavičiūtė¹, Gabija Lampickaitė¹, Sigita Lesinskiėnė²

¹Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas, ²Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Klinikinės medicinos instituto Psichiatrijos klinika

Santrauka

Straipsnio tikslas – išnagrinėti literatūrą ir apžvelgti moksliniais įrodymais pagrįstą asistuojamosios gyvūnų terapijos taikymą gydant autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus.

Darbo medžiaga ir metodai. Rengiant mokslinės literatūros apžvalgą, publikacijų paieška anglų ir lietuvių kalbomis buvo vykdoma *PubMed*, Vilniaus universiteto virtualiosios bibliotekos duomenų bazėse ir specializuotoje informacijos paieškos sistemoje *Google Scholar*. Išanalizuoti 33 straipsniai anglų ir lietuvių kalbomis pagal reikšminius žodžius. Šaltiniams nagrinėti taikyta aprašomoji analizė.

Rezultatai ir aptarimas. Autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams trūksta socialinių įgūdžių, jie patiria sunkumų reikšdami mintis, užmegzdami ryšį su bendraamžiais, suaugusiais. Remiantis pastarųjų metų duomenimis, vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, skaičius didėja. Vienas iš kompleksinių terapijos būdų yra asistuojamoji gyvūnų terapija. Bendravimas su tinkamai apmokytu gyvūnu padeda autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų psichomotorinei raidai. Literatūroje aprašomos įvairios gyvūnų rūšys, tinkamos asistuojamajai terapijai: žirgai, šunys, delfinai ir kt. Taikant terapiją gerėja vaikų komunikacija, jie įgyja daugiau socialinių įgūdžių – lavina bendravimą gestais, lengviau užmezga akių kontaktą, greičiau randa ryšį su bendraamžiais, gerėja jų kalbos įgūdžiai. Terapijos metu bendraujama su gyvūno šeimininku, o tai svarbu, nes vaikai, turintys šių sutrikimų, neretai jaučiasi vieniši, neturi socialinių įgūdžių. Viena iš asistuojamosios gyvūnų terapijos rūšių – žirgų terapija – padeda lavinti vaikų motoriką. Jodinėjimo metu dėl ritmiškų judesių gerinama kūno koordinacija, kiti motoriniai gebėjimai, nes vaikas turi išmokti valdyti žirgą savo kūnu. Asistuojamoji gyvūnų terapija gerina savijautą, vaikai demonstruoja daugiau pozityvių emocijų. Atliktame tyrime poveikį emociniam intelektui, kaip šios terapijos naudą, įvardija ir autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų tėvai. Lietuvoje asistuojamoji gyvūnų terapija nėra plačiai taikoma, stebimos tik jos užuomazgos.

Reikšminiai žodžiai: autizmo spektro sutrikimai, asistuojamoji gyvūnų terapija, kaniterapija, psichomotorinė raida.

ĮVADAS

Autizmo spektro sutrikimai – raidos sutrikimai, kuriems būdingi bendravimo, socialinių santykių su kitais asmenimis ir elgesio sunkumai [1]. 2020 m. duomenimis, Jungtinėse Amerikos Valstijose 1 iš 36 aštuonmečių turėjo autizmo spektro sutrikimų. Šie skaičiai didesni, lyginant su 2018 m., kai autizmo spektro sutrikimai buvo diagnozuoti 1 iš 44 aštuonmečių [2]. Kadangi autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams neretai trūksta socialinių įgūdžių, jie patiria sunkumų bandydami išreikšti savo mintis ir užmegzti ryšį tiek su bendraamžiais, tiek su suaugusiais asmenimis, ieškoma kuo daugiau efektyvių būdų, kaip palengvinti jų kasdienybę [3]. Pasaulyje yra įvairių terapijų, kurios taikomos kompleksinio autizmo spektro sutrikimų gydymo procese ir reabilitacijos metu.

Viena iš tiriamų pagalbos autistiškiems vaikams priemonių yra asistuojamoji gyvūnų (žirgų, šunų, kačių, delfinų, jūros kiaulyčių ir kt.) terapija, kuri plačiai paplitusi ir kitose medicinos srityse. Šiandieniniame pasaulyje šunys aklųjų vedliai jau yra tapę kasdienybe, daugėja publikacijų apie tai, kaip gyvūnai gelbsti žmones ištikus epilepsijos priepuoliui [4], taip pat ištirta, kad šunys gali įspėti diabetu sergančius pacientus apie hipoglikemijos grėsmę [5]. Vienas žymiausių visų laikų psichoanalitikų Z. Froidas į taikomus psichoterapijos seansus vesdavosi savo šunį. Jis pastebėjo, kad keturkojui esant šalia pacientai būdavo labiau linkę bendradarbiauti ir tapdavo atviresni [6]. Gyvūnų teikiama naudą pastebi patys vaikai. Lietuvoje atlikto tyrimo duomenimis, augintinių turintys vaikai nurodė, kad naminiai gyvūnai padeda ugdyti teigiamas savybes (atsakingumą, pareigos jausmą). Taip pat gyvūno buvimas vaiko namuose suteikia jam galimybę užmegzti saugų ryšį su kitu gyvu organizmu, nes žinoma, kad vaikai bendrauja su augintiniais kaip su draugais. Kitaip nei

Adresas susirašinėti: Sigita Lesinskiėnė
Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas
M. K. Čiurlionio g. 21, 03101 Vilnius
El. p. sigita.lesinskiene@mf.vu.lt

bendraujant su žmonėmis, šiuo atveju galima išvengti kritikos ar neigiamo požiūrio į išreiškiamas mintis [7]. Visi šie dalykai skatino asistuojamosios gyvūnų terapijos, kurios metu, asistuojant gyvūnams, siekiama pagerinti fizinę, socialinę, emocinę ir kognityvinę pacientų funkciją, raidą [8].

Kadangi gyvūnų terapija kol kas nėra plačiai praktiškai taikoma dirbant su autizmo spektro sutrikimų turinčiais vaikais, šio straipsnio tikslas – išnagrinėti literatūrą ir apžvelgti moksliniais įrodymais pagrįstą asistuojamosios gyvūnų terapijos taikymą gydant autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus.

MEDŽIAGA IR METODAI

Rengiant mokslinės literatūros apžvalgą, publikacijų paieška anglų ir lietuvių kalbomis buvo vykdoma *PubMed*, Vilniaus universiteto virtualiosios bibliotekos duomenų bazėse ir specializuotoje informacijos paieškos sistemoje *Google Scholar*. Išanalizuoti straipsniai pagal raktinius žodžius ir jų junginius: *autism spectrum disorders*, *animal-assisted therapy*, *canine therapy*, *psychomotor development*. Į analizę įtraukti 33 straipsniai anglų ir lietuvių kalbomis, paskelbti 2010–2024 m. laikotarpiu, naudoti viso teksto straipsniai, išanalizuoti tyrimai, naratyvios apžvalgos, sisteminės apžvalgos ir metaanalizės. Pasirinkta vertinti asistuojamosios gyvūnų terapijos daromą įtaką 4 pagrindiniams vaiko raidos elementams: kalbai, socialiniams įgūdžiams, motorikai ir emocijoms, taip pat apžvelgti situaciją Lietuvoje, neigiamus jos aspektus ir tėvų požiūrį į asistuojamąją gyvūnų terapiją. Šaltiniams nagrinėti taikyta aprašomoji analizė.

REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Šiandieniniame pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams, siekiama jiems padėti pasitelkiant asistuojamąją gyvūnų terapiją. Skiriamos kelios gyvūnų terapijos rūšys: padėti autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams dažniausiai pasitelkiami šunys, žirgai, delfinai, katės, jūros kiaulytės. Plačiausiai taikoma asistuojamosios gyvūnų terapijos rūšis yra kaniterapija. Manoma, kad taip yra todėl, kad šunys laikomi socialiausia ir prierašiausia gyvūnų rūšimi [6]. Bendravimas su tinkamai apmokytu gyvūnu padeda autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams pagerinti tam tikrus psichomotorinės raidos aspektus: kalbą, socialinius įgūdžius, motoriką, lavina emocinį intelektą ir mažina vaikų patiriamo streso lygį.

Kalba

Pastebėta, kad bendraudami su terapiniu gyvūnu ir jo šeimininku vaikai greičiau įsidrąšina bandyti užmegzti ryšį su suaugusiais asmenimis, ima uždavinėti

klausimus apie terapinį gyvūną, tokiu būdu tobulindami savo verbalinės komunikacijos įgūdžius [10]. 2012 m. sisteminėje literatūros apžvalgoje analizuoti trijų tyrimų apklausos duomenys apie autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų kalbą ir komunikaciją. Vertinti autizmo spektro sutrikimų turinčių ir asistuojamojoje gyvūnų terapijoje dalyvaujančių vaikų verbaliniai įgūdžiai ir komunikacija. Daroma išvada, kad asistuojamoji gyvūnų terapija turi teigiamą poveikį šiems vaikų raidos aspektams [11].

2015 m. tyrime, į kurį buvo įtraukti 127 dalyviai, vertinta jodinėjimo terapijos įtaka vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, raidai. Prieš pradėdant taikyti jodinėjimo terapiją tiek eksperimentinės, tiek kontrolinės tyrimo grupių vaikų žodynas buvo skurdesnis, o pradėjus taikyti terapiją vaikų, kurie dalyvavo asistuojamosios žirgų terapijos užsiėmimuose, kalboje pastebėta naujų įvairesnių ir iki tol nevirtų žodžių [12].

Panašios išvados daromos ir 2017 m. atliktoje sisteminėje apžvalgoje, kurioje analizuoti 9 tyrimai. Juose taip pat vertinta asistuojamosios žirgų terapijos nauda autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų verbaliniams gebėjimams. Aštuoniuose iš devynių analizuotų tyrimų teigiama, kad gyvūnų terapija turėjo teigiamos naudos vaikų gebėjimui reikšti mintis [13].

Svarbu paminėti, kad pateikti rezultatai neturėtų būti vertinami vienareikšmiškai. 2022 m. atlikta sisteminė apžvalga ir metaanalizė, kurioje aprašyti 5 tyrimai apie asistuojamosios žirgų terapijos naudą autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų kalbos raidai. Remiantis šių tyrimų rezultatais padaryta išvada, kad asistuojamoji žirgų terapija neturi poveikio vaikų kalbos raidai [14].

Socialiniai įgūdžiai

Gyvūnų terapija naudinga tuo, kad padeda autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams užmegzti tarpusavio santykius. Tai ypač svarbu, nes vaikai, turintys šių sutrikimų, neretai jaučiasi vieniši, neturi socialinių įgūdžių ir sunkiai randa bendrą kalbą tiek su bendraamžiais, tiek su suaugusiais žmonėmis [15]. Nepaisant to, kad gyvūnų terapijos metu vaikai daugiausia bendrauja su gyvūnu, naudos gali teikti ir bendravimas su gyvūno šeimininku, kuris taip pat dalyvauja visos sesijos metu [16]. Verta paminėti, kad vaikai, kuriems taikyta gyvūnų terapija, yra labiau linkę inicijuoti bendravimą, geba ilgiau išlaikyti pokalbį, lyginant su autizmo spektro sutrikimų turinčiais vaikais, kuriems gyvūnų terapija nebuvo taikyta [17].

2020 m. Ispanijoje atliktas bandomasis tyrimas, kurio metu analizuotas autizmo spektro sutrikimų turinčių

vaikų įsitraukimas į socialinę veiklą pasitelkiant kani-terapiją. Nustatyti statistiškai reikšmingi pokyčiai, lyginant vaikų gebėjimą užmegzti tarpasmeninius santykius pirmą ir paskutinę terapijos taikymo dieną, todėl galima daryti išvadą, kad vaikai po 9 kaniterapijos sesijų pagerino savo socialinius įgūdžius [18].

2019 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktas bandomasis tyrimas, siekiant iširti asistuojamosios gyvūnų terapijos naudą autizmo spektro sutrikimų turintiems pacientams. Eksperimentinės grupės dalyviai demonstravo daugiau socialinių įgūdžių kalbėdami, bendraudami gestais, lengviau užmezgė akių kontaktą, lyginant su kontroline grupe, kuriai tokia terapija netaikyta. Taip pat pastebėta, jog eksperimentinės grupės vaikai dažniau rodė pozityvias veido išraiškas (2,3 karto dažniau šypsojosi, 3,2 karto dažniau juokėsi) ir demonstravo dvigubai daugiau pozityvių verbalinių išraiškų (pvz., „tai smagu“) [9].

Motorika

Viena iš asistuojamosios gyvūnų terapijos rūšių, taikomų autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams, yra asistuojamoji žirgų terapija. Manoma, kad ji daro teigiamą fizinį ir emocinį poveikį asmenims, turintiems neuromotorinio vystymosi sutrikimų [19]. Jodinėjimo metu dėl pasikartojančių ritmiškų judesių gerinama kūno koordinacija ir motoriniai gebėjimai, mat vaikas turi išmokti valdyti žirgą savo kūnu. Taip ugdoma vaiko kantrybė, jis pradeda suvokti, kad jo veiksmai turi pasekmes [20].

2021 m. atliktoje sisteminėje apžvalgoje analizuoti 3 straipsniai, kuriuose vertinta asistuojamosios gyvūnų terapijos nauda autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų motorikai. Viename iš aprašytų tyrimų pastebėta šuns asistento teikiama nauda fiziniams gebėjimams, kituose 2 – teigiamas poveikis vaikų koordinacijai, pusiausvyrai ir jėgai. Taip pat nustatyta, kad smarkiai pagerėjo vaikų stambioji motorika [21].

Panašūs rezultatai gauti ir 2017 m. atliktoje sisteminėje apžvalgoje, kurioje vertinta asistuojamosios žirgų terapijos nauda autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams. Iš viso apžvelgti 5 tyrimai, kuriuose nustatyta, kad terapija turėjo teigiamą poveikį vaikų gebėjimui atlikti valingus judesius [13].

Verta paminėti ir 2015 m. Italijoje atliktą tyrimą, kuriame taip pat vertinta žirgų terapijos įtaka autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų motoriniams gebėjimams. Pastebėta, kad vaikų, dalyvavusių terapijoje, motoriniai gebėjimai per 6 mėnesius pagerėjo, o kontrolinės grupės – suprastėjo. Svarbu atsižvelgti į tai, kad tyrimo rezultatų negalima vertinti vienareikšmiškai (gauta p reikšmė $>0,05$, todėl jie nėra statistiškai patikimi) [22].

Emocijos

Iki 68 proc. autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų būdingas agresyvus elgesys, kurį sumažinti taip pat galima pasitelkiant asistuojamąją gyvūnų terapiją [23, 24]. Pastebėta, kad autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams taikant gyvūnų terapiją gerokai sumažėja streso lygis, jie rečiau patiria panikos atakas [15]. Pacientams, kuriems psichiatrijos dienos stacionare papildomai taikyta terapija asistuojant gyvūnams, stebėtas mažesnis emocinių protrūkių skaičius [25].

2021 m. atliktoje sisteminėje apžvalgoje analizuoti 2016–2020 m. straipsniai apie asistuojamosios gyvūnų terapijos taikymą autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams. Iš viso analizėje apžvelgti 43 straipsniai, iš jų šeši koncentravosi į vaikų emocinę būklę kaip pagrindinį kriterijų analizuojant asistuojamosios gyvūnų terapijos naudą. Nustatyta, kad tokia terapija pagerino vaikų psichologinę būklę, emocijų valdymą, vaikai ėmė dažniau demonstruoti pozityvias emocines išraiškas [21].

2023 m. apžvalgoje, į kurią buvo įtraukta 12 tyrimų, analizuota asistuojamosios kačių terapijos įtaka autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams bei suaugusiesiems. Nustatyta, kad asmenų, kuriems taikyta ši terapija, nerimo ir streso lygis sumažėjo [26].

Tėvų požiūris

Asistuojamoji gyvūnų terapija gali netiesiogiai padėti ir autizmo spektro sutrikimų turinčio vaiko šeimos nariams. Pastebima, jog tokių vaikų tėvai yra labiau linkę į socialinę atskirtį, pesimizmą, jie dažniau patiria depresijos epizodus. Taigi, pagerėjus vaiko socialiniams įgūdžiams, tėvų socialinis gyvenimas taip pat gerėja, mažėja atskirties nuo visuomenės jausmas [27]. Dėl to labai svarbu atsižvelgti į tėvų požiūrį į asistuojamąją gyvūnų terapiją.

Atliktas tyrimas, kuriame vertinta tėvų, auginančių autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus, nuomonė apie asistuojamosios gyvūnų terapijos, šiuo atveju kani-terapijos, naudą jų vaikui. 23,5 proc. tėvų kaip vieną pagrindinių asistuojamosios gyvūnų terapijos privalumų įvardijo tai, kad šunys padeda sumažinti streso, kurį vaikas patiria bendraudamas su kitais žmonėmis, lygį. Pritaikius gyvūnų terapiją, vaikai tapo drąsesni, pajuto laisvę būti savimi. Visi tėvai pažymėjo, kad leisdami laiką su terapiniu keturkoju jų vaikai buvo daug labiau linkę bendrauti, šuns buvimas kambaryje sumažino vaiko atskirties nuo kitų jausmą. Manoma, jog taip yra dėl to, kad bendravimas su gyvūnu nereikalauja verbalinės komunikacijos, kuri paprastai yra nemenkas iššūkis autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams. Svarbu paminėti ir tai, kad tokių sutrikimų turinčių vaikų jutimai neretai būna sustiprėję,

todėl vienai tyrimo dalyvei gyvūnų terapija sukėlė neigiamą efektą, nes ji negalėjo toleruoti šuns kvapo. Dar vienam vaikui nepavyko bendrauti su terapiniu šuniu, mat jis berniukui pasirodė labai didelis ir keliantis grėsmę. Nepaisant to, po penkių asistuojamosios gyvūnų terapijos sesijų visų dalyvių tėvai nurodė, kad vaikai tapo atviresni [10].

Padėtis Lietuvoje

Lietuvoje asistuojamoji gyvūnų terapija nėra plačiai paplitusi, stebimos tik jos užuomazgos. Verta paminėti, kad Lietuvos jūrų muziejus 2018–2023 m. parengė asistuojamosios gyvūnų terapijos metodikos ir gyvūnų gerovės projekto paraišką „Moksliniais tyrimais pagrįstos gyvūnų terapijos metodikos sukūrimas ir integravimas į holistinės medicinos sveikatos koncepciją“. Projekto tikslas – pradėti taikyti asistuojamąją gyvūnų terapiją Lietuvoje, šiuo atveju pasitelkiant delfinus, dirbant su vaikais, turinčiais autizmo spektro sutrikimų, sergančiais cerebriniu paralyžiumi, ir suaugusiais, kuriems nustatyta išsėtinė sklerozė ir organinė depresija [28].

2019 m. Lietuvoje atliktas tyrimas, kuriame vertinta 2016–2017 m. delfinų asistuojamosios terapijos įtaka vaikams, sergantiems cerebriniu paralyžiumi, Dauno sindromu ir turintiems autizmo spektro sutrikimų. Ryškiausias pokytis nustatytas stebint autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų elgesį, užfiksuotas pagerėjimas ir vertinant jų psichosocialinius įgūdžius. Jau trečios sesijos metu pastebėtas žymus vaikų elgesio pokytis, kuris galėtų būti siejamas su pagerėjusia emocijų savikontrolė, patobulėjusia verbale ir neverbale komunikacija, išaugusiu vaikų pasitikėjimu savimi, patenkintais sensoriniais pojūčiais. Šeimos, dalyvavusios šiame tyrime, praėjus mėnesiui nuo terapijos pabaigos asistuojamąją delfinų terapiją vertino kaip labai efektyvią. Visos šeimos, auginančios autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus, nurodė, kad sumažėjo su sustiprėjusiais jutimais susijusių problemų, pagerėjo motorika, koordinacija, retesni emocijų protrūkiai, vaikai tapo atviresni, lengviau bendrauja. Negana to, asistuojamoji delfinų terapija yra naudinga ne tik autistiškam vaikui, bet ir visai jo šeimai, nes padeda atsipalaiduoti, veikia raminamai [29].

2012 m. atliktas tyrimas siekiant išsiaiškinti vaikų ir suaugusiųjų žinias bei požiūrį į kitą asistuojamosios gyvūnų terapijos rūšį – hipoterapiją. Iš visų apklaustų suaugusiųjų 57,5 proc. asmenų buvo girdėję apie hipoterapiją, tačiau tik 35,3 proc. vaikų žinojo, kad yra toks gydymo būdas. Didelė dalis apklaustos dalyvių (84,2 proc. suaugusiųjų ir 48,2 proc. vaikų) teigė, kad norėtų pagilinti savo žinias apie jojimo terapiją. Taigi,

asistuojamoji žirgų terapija kol kas Lietuvoje yra mažai žinoma, bet perspektyvi terapijos rūšis [30].

2013 m. mūsų šalyje atliktas tyrimas, siekiant išnagrinėti pacientų, kuriems buvo taikytas gydomasis jojimas, tėvų požiūrį į hipoterapijos užsiėmimus ir jų poveikį. Tėvų teigimu ši veikla vaikams suteikė džiaugsmo, radus ryšį su gyvūnu ir užsiėmimus vedančiu specialistu, padėjo išmokti geriau klausytis nurodymų, laikytis taisyklių ir tvarkos bei drąsiau išsakyti savo nuomonę, norus, savijautą. Hipoterapija turėjo teigiamą poveikį vaikų motoriniams gebėjimams: pagerėjo ritmo ir judesio pajautimas, pusiausvyra, judesių koordinavimas, sumažėjo aukščio baimė [31].

Galima terapijos neigiama reikšmė

Nepaisant to, kad asistuojamoji gyvūnų terapija gali turėti teigiamos įtakos autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams, svarbu atsižvelgti ir į galimą neigiamą šios terapijos poveikį. Prieš pradėdant taikyti asistuojamąją gyvūnų terapiją labai svarbu tinkamas tiek gyvūno, tiek paciento paruošimas, siekiant išvengti galimos terapijos žalos. Tam, kad gyvūnas būtų akredituotas kaip tinkamas terapijai, jis turi išlaikyti elgesio egzaminą ir atitikti tam tikrus tos rūšies gyvūnams taikomus fizinius kriterijus. Gyvūnai turi būti apmokyti nereaguoti į piktą balsą, gestus ar netikėtus garsus bei staigius judesius. Visa tai reikalauja daug laiko ir papildomų lėšų [32]. Būtina atsižvelgti į vaikų norą įsitraukti į gyvūnų terapijos veiklą, taip pat įsitikinti, kad pacientas nėra alergiškas gyvūnams, išsiaiškinti, ar anksčiau nėra buvę agresijos gyvūnų atžvilgiu epizodų [9]. Taip pat svarbu įsitikinti, jog vaikas yra pasirengęs bendrauti su terapiniu gyvūnu, nes netinkami vaiko veiksmai gali paskatinti nepageidaujamą gyvūno elgesį ar agresiją, vaikas gali patirti sužeidimų, toks įvykis gali pakenkti jo fizinei ir psichologinei būklei. Svarbu paminėti ir tai, kad prieš pradėdant taikyti terapiją reikia gauti vaiko tėvų ar globėjų raštišką sutikimą, nes tėvai gali nepritari tokiam terapijos būdai dėl tam tikrų kultūrinių, religinių ar asmeninių priežasčių [33]. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad asistuojamoji gyvūnų terapija negali išgydyti autizmo spektro sutrikimų, tai yra tik pagalbinė priemonė, taikoma siekiant palengvinti vaikų ir jų artimųjų kasdienybę [6].

Tyrimų ribotumas ir ateities gairės

Svarbu atsižvelgti į tai, kad ne visus aprašytų tyrimų rezultatus galima vertinti vienareikšmiškai, nes kai kurių tyrimų imtys nėra pakankamai didelės, kad būtų galima daryti statistiškai reikšmingas išvadas. Taip pat sisteminėse apžvalgose ir metaanalizėse vertintų straipsnių skaičius nėra didelis dėl metodinius kriterijus atitinkančių tyrimų trūkumo. Mažai

tyrimų atskleidžiami asistuojamosios gyvūnų terapijos, taikomos dirbant su autizmo spektro sutrikimų turinčiais vaikais, atokieji rezultatai. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad atliekant tyrimus, susijusius su gyvūnų terapija, ne visada atsižvelgiama į autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų simptomų sunkumą, todėl neatmetama galimybė, kad terapijos efektas gali skirtis priklausomai nuo sutrikimo sunkumo laipsnio, vyraujančių simptomų ir kitų veiksnių. Daugelyje tyrimų nėra taikoma tik asistuojamoji gyvūnų terapija, ji yra naudojama kaip pagalbinė priemonė derinant su pagrindiniu gydymu, todėl ne visada galima vertinti, ar vaikų elgsena pagerėja būtent dėl šios terapijos. Kadangi asistuojamoji gyvūnų terapija vis plačiau taikoma gydant vaikus, turinčius autizmo spektro sutrikimų, reikėtų atlikti daugiau tyrimų, analizuojant jos efektyvumą bei galimą žalą ir įtraukiant didesni tiriamųjų skaičių.

APIBENDRINIMAS

Kadangi autizmo spektro sutrikimai yra vis dažnėjanti pasaulinė problema, siekiama rasti kuo daugiau būdų, kaip padėti pacientams ir jų artimiesiems integruotis į visuomenę. Kaip vieną iš priemonių būtų galima išskirti asistuojamąją gyvūnų terapiją. Daugėja įrodymų,

jog ši terapija daro teigiamą įtaką vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų, nes gerina jų kalbos įgūdžius: vaikai drąsiau reiškia savo mintis, vartoja daugiau įvairių žodžių. Pozityvus poveikis stebėtas ir socialiniams įgūdžiams: vaikai geba lengviau kurti tarpasmeninius santykius, užmezga akių kontaktą, daugiau bendrauja gestais. Tyrimų duomenimis, asistuojamoji gyvūnų terapija teigiamai veikia motorinius gebėjimus, gerindama koordinaciją ir valingų judesių atlikimą. Stebėtas reikšmingas poveikis autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų emocinei būklei – smarkiai sumažėja streso bei nerimo lygis, vaikai rečiau patiria panikos atakas, emocinius protrūkius, demonstruoja daugiau pozityvių emocinių išraiškų. Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurių tyrimų rezultatai nėra vienareikšmiški, taip pat svarbu atsižvelgti į galimą šios terapijos žalą. Nors Lietuvoje stebimos tik asistuojamosios gyvūnų terapijos užuomazgos, šalyje atlikta tyrimų, kurių duomenys atskleidžia teigiamą terapijos efektą. Taigi, asistuojamoji gyvūnų terapija yra labai didelį potencialą turinti sritis, verta tolesnių detalių tyrimų, įrodančių šios terapijos veiksmingumą ir praktinį pritaikymą.

Straipsnis gautas 2024-01-15, priimtas 2024-03-04

Literatūra

1. Lord C, Elsabbagh M, Baird G, Veenstra-Vanderweele J. Autism spectrum disorder. *Lancet Lond Engl*. 2018 Aug 11;392(10146):508–20.
2. Maenner MJ. Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among children aged 8 years. *Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2020. MMWR Surveill Summ [Internet]*. 2023;72. Available from: <<https://wwwdev.cdc.gov/mmwr/volumes/72/ss/ss7202a1.htm>> [cited 2024 Jan 31].
3. Mughal S, Faizy RM, Saadabadi A. Autism spectrum disorder. In: *StatPearls [Internet]*. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024. Available from: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK525976/>> [cited 2024 Jan 31].
4. Los EA, Ramsey KL, Guttman-Bauman I, Ahmann AJ. Reliability of trained dogs to alert to hypoglycemia in patients with type 1 diabetes. *J Diabetes Sci Technol*. 2016 Aug 28;11(3):506–12.
5. Catala A, Cousillas H, Hausberger M, Grandgeorge M. Dog alerting and/or responding to epileptic seizures: a scoping review. *PLoS ONE*. 2018 Dec 4;13(12):e0208280.
6. Ang CS, MacDougall FA. An evaluation of animal-assisted therapy for autism spectrum disorders: therapist and parent perspectives. *Psychol Stud*. 2022;67(1):72–81.
7. Stravinskis P, Lesinskienė S, Šurkutė G. Naminių gyvūnų laikymo sąsajos su vaikų psichikos sveikata. Vaikų pulmonologija ir alergologija. 2015;1(18):71–75. ISSN 1392-5261.
8. Bert F, Gualano MR, Camussi E, Pieve G, Voglino G, Siliquini R. Animal assisted intervention: a systematic review of benefits and risks. *Eur J Integr Med*. 2016 Oct;8(5):695–706.
9. Germone MM, Gabriels RL, Guérin NA, Pan Z, Banks T, O’Haire ME. Animal-assisted activity improves social behaviors in psychiatrically hospitalized youth with autism. *Autism*. 2019 Oct 1;23(7):1740–51.
10. London MD, Mackenzie L, Lovarini M, Dickson C, Alvarez-Campos A. Animal assisted therapy for children and adolescents with autism spectrum disorder: parent perspectives. *J Autism Dev Disord*. 2020 Dec 1;50(12):4492–503.
11. O’Haire ME. Animal-assisted intervention for autism spectrum disorder: a systematic literature review. *J Autism Dev Disord*. 2013 Jul 1;43(7):1606–22.
12. Gabriels RL, Pan Z, Dechant B, Agnew JA, Brim N, Mesibov G. Randomized controlled trial of therapeutic horseback riding in children and adolescents with autism spectrum disorder. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2015 Jul;54(7):541–9.
13. McDaniel Peters BC, Wood W. Autism and equine-assisted interventions: a systematic mapping review. *J Autism Dev Disord*. 2017 Oct 1;47(10):3220–42.
14. Chen S, Zhang Y, Zhao M, Du X, Wang Y, Liu X. Effects of therapeutic horseback-riding program on social and communication skills in children with autism spectrum disorder: a systematic review and meta-analysis. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Nov 4;19(21):14449.
15. Hardy KK, Weston RN. Canine-assisted therapy for children with autism spectrum disorder: a systematic review. *Rev J Autism Dev Disord*. 2020 Jun 1;7(2):197–204.
16. Marcus DA. The science behind animal-assisted therapy. *Curr Pain Headache Rep*. 2013 Feb 22;17(4):322.
17. Narvekar HN, Ghani S. Animal-assisted therapy for the promotion of social competence: a conceptual framework. *Hum Arenas [Internet]*. 2022 Sep 29. Available from: <<https://doi.org/10.1007/s42087-022-00313-7>> [cited 2024 Jan 31].
18. Ávila-Álvarez A, Alonso-Bidegain M, De-Rosende-Celeiro I, Vizcaíno-Cela M, Larrañeta-Alcalde L, Torres-Tobío G. Improving social participation of children with autism spectrum disorder: pilot testing of an early animal-assisted intervention in Spain. *Health Soc Care Community*. 2020;28(4):1220–9.
19. Stergiou A, Tzoufi M, Ntzani E, Varvarousis D, Beris A, Ploumis A. Therapeutic effects of horseback riding interventions: a systematic review and meta-analysis. *American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation*. 2017 Oct;96(10):717–725. DOI: 10.1097/PHM.0000000000000726. Available from: <https://journals.lww.com/ajpmr/fulltext/2017/10000/therapeutic_effects_of_horseback_riding.5.aspx>.

20. Zhao M, Chen S, You Y, Wang Y, Zhang Y. Effects of a therapeutic horseback riding program on social interaction and communication in children with autism. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Mar 6;18(5):2656.
21. Nieforth LO, Schwichtenberg AJ, O'Haire ME. Animal-assisted interventions for autism spectrum disorder: a systematic review of the literature from 2016 to 2020. *Rev J Autism Dev Disord*. 2023 Jun 1;10(2):255–80.
22. Borgi M, Loliva D, Cerino S, Chiarotti F, Venerosi A, Bramini M, ir kt. Effectiveness of a standardized equine-assisted therapy program for children with autism spectrum disorder. *J Autism Dev Disord*. 2016 Jan 1;46(1):1–9.
23. Lai MC, Lombardo MV, Baron-Cohen S. Autism. *The Lancet*. 2014 Mar 8;383(9920):896–910.
24. Hüsgen CJ, Peters-Scheffer NC, Didden R. A systematic review of dog-assisted therapy in children with behavioural and developmental disorders. *Adv Neurodev Disord*. 2022 Mar 1;6(1):1–10.
25. Guillen Guzmán E, Sastre Rodríguez L, Santamarina-Perez P, Hermida Barros L, García Giralt M, Domenec Elizalde E, et al. The benefits of dog-assisted therapy as complementary treatment in a children's mental health day hospital. *Anim Open Access J MDPI*. 2022 Oct 19;12(20):2841.
26. Cleary M, West S, Thapa DK, Kornhaber R. Putting cats on the spectrum: a scoping review of the role of cats in therapy and companionship for autistic adults and children. *Issues Ment Health Nurs*. 2023 Jun 3;44(6):505–16.
27. Berry A, Borgi M, Francia N, Alleva E, Cirulli F. Use of assistance and therapy dogs for children with autism spectrum disorders: a critical review of the current evidence. *J Altern Complement Med*. 2013 Feb;19(2):73–80.
28. Dolphin-powered innovation: advancing animal-assisted therapy in Lithuania. 2023. Available from: <<https://lithuania.lt/news/business-and-innovations-in-lithuania/dolphin-powered-innovation-advancing-animal-assisted-therapy-in-lithuania/>> [cited 2024 Jan 31].
29. Kreiviniienė B, Mockevičienė D, Kleiva Ž, Vaišvilaitė V. The psychosocial effect of therapeutic activities with dolphins for children with disabilities. *Soc Integr Educ Proc Int Sci Conf*. 2019 May 21;3:94–106.
30. Lesinskienė S, Šapurova V. Hipoterapijos poveikio tyrimas. *Pediatrija*. 2013;4(63):69–71. ISSN 1648-4630.
31. Šapurova V, Lesinskienė S, Grikinienė J. Hipoterapijos taikymo galimybės kompleksiniame vaikų sveikatos gerinime. *Neurologijos seminarai*. 2013;17(2):128–131.
32. Fine AH, Beck AM, Ng Z. The state of animal-assisted interventions: addressing the contemporary issues that will shape the future. *Int J Environ Res Public Health*. 2019 Oct;16(20):3997.
33. Friesen L. Exploring animal-assisted programs with children in school and therapeutic contexts. *Early Child Educ J*. 2010 Jan 1;37(4):261–7.

Use of animal-assisted therapy for children with autism spectrum disorder: a literature review

Ugnė Klimavičiūtė¹, Gabija Lampickaitė¹, Sigita Lesinskiene²

¹Vilnius University Faculty of Medicine, ²University of Vilnius Faculty of Medicine, Institute of Clinical Medicine Clinic of Psychiatry

Summary

The aim – to analyze, review and present evidence-based data on animal-assisted therapy for children with autism spectrum disorders.

Material and methods. During the preparation of the review of scientific literature, the search for publications in Lithuanian and English languages was carried out in the databases of PubMed, Vilnius University virtual library and in the specialized information search system Google Scholar. 33 articles were analyzed according to significant words. Descriptive analysis was used to examine the sources.

Results and conclusion. Children with autism spectrum disorders lack social, communication skills, which leads them to obstacles while expressing thoughts, finding connection with others. According to the recent data, the number of children with autism spectrum disorders is rising. Animal-assisted therapy is an accessible method to help such children. Communicating with a trained animal has a positive impact on child's psychomotor skills. Species used for animal-assisted therapy are horses, dogs, dolphins, etc. This therapy helps with child's communication, children incorporate more gestures, make eye contact more often,

find a stronger connection with their peers. During therapy sessions children interact with animal owners which is important because children with autism spectrum disorders are prone to feel lonelier. Equine-assisted therapy is known as one of animal-assisted therapy types. Due to rhythmic movements horseback riding has a positive impact on body coordination, other motor skills. Animal-assisted therapy improves child's well-being, children demonstrate more positive emotions. Children's with autism spectrum disorders parents noticed improvement in their child's emotional intellect. In Lithuania animal-assisted therapy is not widely used.

Keywords: autism spectrum disorder, animal-assisted therapy, canine therapy, psychomotor development.

Correspondence to Sigita Lesinskiene
Vilnius University, Faculty of Medicine
M. K. Čiurlionio str. 21, LT-03101 Vilnius, Lithuania
E-mail: sigita.lesinskiene@mf.vu.lt

Received 15 January 2024,
accepted 4 March 2024